

студенти, дав нам змогу дійти висновку, що першоосновою у підготовці майбутнього вихователя до фізичного виховання дошкільників є уміння добирати засоби, методи та форм фізичного виховання дітей дошкільного віку, уміння проводити заняття фізичної культури як основну форму фізичного виховання та володіти організацією рухливих ігор.

3. На нашу думку, всі запропонованих умінь мають своє місце у підготовці майбутнього педагога-дошкільника до роботи з фізичного виховання дітей, тільки в комплексі вони сформулюють справжнього фахівця і тому мають бути у структурі курсу «Фізичне виховання у дошкільних навчальних закладах».

Подальші перспективи досліджень стосуються розкриття ефективності методики формування спеціальних умінь у процесі формування готовності майбутніх вихователів до роботи з фізичного виховання дошкільників.

Література

1. Aheevets V. U. Formyrovanye hotovnosti studentov YFK k upravlencheskoi deiatelnosti prepodavatelja fizycheskoho vospytanyia vuza / V. U. Aheevets, M. V. Prokhorova, N. V. Popova // Teoriya y praktyka fizycheskoi kultury. – 1998. – № 11. – С. 8–11.
2. Bohinich O. L. Shliakhy vdoskonalennia systemy pidhotovky fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Elektronnyi resurs] / O. L. Bohinich // Pedagogichna nauka: istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku. – 2008. – Вyp. 1
3. Vilchkovskiy E.S., Kurok O.I. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia ditei doshkilnogo viku: navch.posib. – Sumy: VDT «Universalna knyha», 2004. – 428 s.
4. Titarenko S. A. Profesiograma vykhovatelja, pidhotovlenoho do formuvannia osnovnykh rukhovykh umin i navychok u doshkilnykiv / Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedagogichnoho universytetu. Seriia: Pedagogichni nauky. Vypusk 12 – Hlukhiv: HDPU, 2008. – 244 s.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка : Около 57000 слов / С. И. Ожегов. – [Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой]. – [17-е изд., стереотип]. – М. : Рус. яз., 1985. – 797 с.
6. Педагогика : Учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М. : Школа – Пресс, 1997. – 512 с.
7. Педагогическая энциклопедия / [Ред. И. А. Каиров] – Т.3. – М. , Советская энциклопедия, 1966.– 636 с.
8. Пидкасистый П. И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Пидкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов. – М. : Пед. общество России, 1999. – С. 3 – 56
9. Платонов К. К. Проблемы способностей / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1972. – 311 с.
10. Психологический словарь / [Под ред. В. В. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова и др.] – М. : Педагогика, 1983.– 448 с.
11. Psykholohichniy slovnyk / [Za red. V. I. Voitka] – К. : Vyshcha shk., 1982. – 367 s.
12. Харламов И. Ф. Педагогика : Уч.пособие / И. Ф. Харламов. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Высш.шк., 1990. – 576 с.
13. Shyian B.M. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkolariv. Chastyna 2 / B. M. Shyian – Ternopil : Navchalna knyha–Bohdan, 2004. – 248 s.

УДК 378.011.3:796:797.212

Павлів І., Федорищак Р.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка м. Дрогобич

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ ПЛАВАННЯ

Анотація. У статті аналізується теоретико-практична підготовка майбутніх учителів фізичної культури до навчання учнів загальноосвітньої школи плавання; розкриваються її мета та завдання; обґрунтовуються загальнопедагогічні принципи (свідомості й активності, систематичності, доступності, наочності та індивідуалізації) і принципи фізичного виховання (виховання, всебічного розвитку, оздоровчої та прикладної спрямованості), на основі яких вона здійснюється в умовах вищого навчального закладу. Наголошується на необхідності поетапного удосконалення теоретичних знань студентів під час моделювання професійної діяльності упродовж різних видів аудиторних занять, практичних занять в школі під час проходження педагогічної практики.

Ключові слова: майбутні вчителі фізичної культури, підготовка до навчання плаванню, загальнопедагогічні принципи, принципи фізичного виховання, комплексна теоретико-практична підготовка.

Аннотация. Павлів І., Федорищак Р. Подготовка будущих учителей физического воспитания к обучению школьников плаванию. В статье анализируется теоретико-практическая подготовка будущих учителей физической культуры к обучению учащихся общеобразовательной школы плаванию; раскрываются ее цели и задачи; обосновываются общепедагогические принципы (сознательности и активности, систематичности, доступности, наглядности и индивидуализации) и принципы физического воспитания (воспитание, всестороннего развития, оздоровительной и прикладной направленности), на основе которых она осуществляется в условиях высшего учебного заведения. Подчеркивается необходимость поэтапного совершенствования теоретических знаний студентов в процессе моделирования профессиональной деятельности в ходе различных видов аудиторных занятий, практических занятий в школе во время прохождения педагогической практики.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, подготовка к обучению плаванию, общепедагогические принципы физического воспитания, комплексная теоретико-практическая подготовка.

Annotation. The training of future teachers of physical education to teaching pupils how to swim. The article analyzes theoretical and practical training of future teachers of physical education to teaching pupils of secondary school how to swim; it reveals the purpose and the task; it is discussed the general pedagogical principles (consciousness and activity, consistency, accessibility, clarity, and personalization) and principles of physical education (education, comprehensive development, wellness and applied orientation) on the basis of which it is carried out in the conditions of higher educational institutions. It is noted the need for a comprehensive-theoretical and practical training of future teachers of physical education in universities for training the students of school swimming includes: the gradual formation and improvement of theoretical knowledge of students with use of all types of classroom lessons; the activization of informative activity of future specialists through the use in educational process the innovative teaching methods; the gradual acquisition with elements of professional activity within the classroom lessons in high school, practical lessons in school during the pedagogical practice. As a result of this training the future specialists have to master many skills, namely: adequate use of a variety of shapes and types of swimming as a physical activity with children; the organization of different procedures; the regulation of physical load in various types of swimming (taking into account the psycho-physiological state of the student); the use of traditional and non-traditional methods of health-improving exercises in the water.

Key words: future teacher of physical education, the preparation for swimming lessons, general pedagogical principles, the principles of physical education, comprehensive-theoretical and practical training.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах ХХІ ст. питання розвитку фізичної культури і спорту в Україні актуалізуються з низки причин: соціальних, особистісних, матеріальних, демографічних тощо. Здоров'я окремої людини розглядається у контексті добробуту нашої держави, соціально-політична й економічна ситуація у якій, на жаль, спричиняє багато проблем, які людина часто долає ціною власного здоров'я. Тому сьогодні першочерговим національним пріоритетом розвитку вітчизняного суспільства має стати турбота про здоров'я громадян шляхом популяризації фізичної культури та масового залучення дітей і молоді до фізичної культури й спорту.

У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" наголошується, що держава регулює відносини у сфері фізичної культури та спорту шляхом відповідної політики, створення конкретних державних органів, а також фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного й нормативно-правового забезпечення. Проблема компетентних кадрів у галузі фізичної культури і спорту залишається надзвичайно важливою. Адже реалізація оздоровчої функції фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах передбачає організацію здоров'язбережувального навчального середовища для учнів. Це, зі свого боку, увиразнює необхідність модернізації підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах та її орієнтацію на формування творчої особистості, здатної виконувати роль координатора здоров'язбережувальної освіти. З огляду на це видається важливою і підготовка майбутніх учителів фізичної культури до навчання дітей плавання. Адже плавання, попри вдосконалення таких фізичних якостей, як координація рухів, сила, гнучкість, витривалість, швидкість, спритність, має й неабияке оздоровче, лікувальне та гігієнічне значення в житті людей, особливо дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури набула багатоаспектного теоретичного висвітлення. Її різноманітні аспекти в контексті здоров'язбережувальної освіти розглядали такі науковці, як В. Горацук і О. Дубогай. Розробці професіограми фахівців фізичного виховання присвятили свої роботи Я. Бельський, Е. Вільчковський та О. Демінський. Дослідженням проблем формування особистості студентів факультетів фізичного виховання займалися Н. Зубанова, Н. Кузьміна й А. Цьось. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності стало об'єктом наукових розвідок таких учених, як О. Богиніч, С. Волкова [2], Н. Зубанова, Р. Карпюк, В. Наумчук, В. Смолюк і Б. Шиян [7].

Водночас теоретичний аналіз наукових досліджень із аналізованої нами теми свідчить, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до навчання школярів плавання ще не набула вичерпного наукового розв'язання. Враховуючи її величезну соціальну значущість, ми обрали саме це питання темою нашої наукової розвідки. **Мета статті** – з'ясувати особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вітчизняних ВНЗ до навчання школярів плавання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі професійної освіти студентів напрямів підготовки "Фізичне виховання" та "Здоров'я людини" Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка "Плавання та методика його викладання" є однією з важливих навчальних дисциплін нормативної частини галузевих стандартів. Метою зазначеного навчального курсу визначено формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, накопичення її професійно-педагогічних знань, вироблення відповідних умінь та навичок, які забезпечують теоретичну й практичну підготовку висококваліфікованих учителів фізичної культури та інструкторів із водних видів спорту, здатних забезпечити ефективний процес початкового навчання плавання.

Під час опанування навчальної дисципліни "Плавання та методика його викладання" майбутніх учителів фізичної культури ознайомлюють із необхідними теоретичними положеннями про застосування вправ плавання в системі фізичної культури, олімпійського та професійного спорту, з методикою спостереження за правильною технікою їх виконання; з технікою рухів спортивних способів плавання, а також забезпечують формування у них професійно-педагогічних умінь для початкового навчання школярів плавання, початкового тренування, оздоровлення й фізичної реабілітації в галузі освіти та різних ланках фізкультурного руху [4, с. 12].

У результаті оволодіння згаданим навчальним предметом студенти мають опанувати основи техніки спортивних способів плавання, засоби і методи її вивчення, специфіку навчання плавання осіб, орієнтованих на досягнення високих спортивних результатів, а також особливості організації занять з плавання в оздоровчих таборах, ДЮСШ і різних навчальних закладах. Крім цього, майбутнім фахівцям необхідно знати, як організувати і проводити заняття з навчання і вдосконалення техніки плавання, із загальної та спеціальної фізичної підготовки, визначити рівень розвитку фізичних якостей, сприяти їх

удосконаленню, простежувати й усувати помилки і недоліки в техніці плавання, застосовувати й вести документи обліку, контролю та планування навчально-тренувального процесу з плавання [4, с. 16].

Оволодіння всіма переліченими знаннями та навичками можливе лише за умови системної комплексної теоретико-практичної підготовки студентів до навчання учнів загальноосвітньої школи плавання, яка органічно поєднує теоретичну та практичну складові, що ґрунтуються на загальнопедагогічних принципах (свідомості й активності, систематичності, доступності, наочності та індивідуалізації) і принципах фізичного виховання (виховання, всебічного розвитку, оздоровчої та прикладної спрямованості).

Охарактеризуємо їх більш детально. Розпочнемо з принципів фізичного виховання.

Так, *принцип виховання* передбачає уміння майбутнього вчителя фізичної культури на заняттях із плавання не тільки зміцнювати здоров'я, вдосконалювати фізичні якості дітей, а й формувати у них активні громадянські риси: відповідальність, дисциплінованість, сумлінне ставлення до справи, об'єктивність, наполегливість, цілеспрямованість тощо. Адже ступінь вираженості цих якостей в особистості майбутнього педагога визначає ефективність процесу виховання та навчання вітчизняних ЗОШ.

Реалізація *принципу всебічного розвитку* означає орієнтацію майбутнього педагога на формування гармонійно розвиненої особистості, застерігаючи від захоплення фізкультурно-спортивною підготовкою на шкоду інтелектуальному і моральному аспектам школяра. Адже уроки плавання у школі є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу і тісно пов'язане з іншими його компонентами: розумовим, моральним, трудовим і естетичним.

Оскільки зміцнення здоров'я є метою навчально-тренувальних занять плаванням у всіх ланках системи фізичного виховання, постає закономірним дотримання принципу *оздоровчої спрямованості* у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Загальновідомо, що гігієнічні фактори і гартувальний вплив сонця, повітря та води на заняттях плаванням у природних водоймах суттєво підвищують стійкість організму до несприятливих впливів зовнішнього середовища.

Ще одним важливим принципом підготовки майбутніх учителів фізкультури до професійної діяльності у вітчизняних ЗОШ її *прикладна спрямованість*. У навчальних програмах із плавання передбачаються, крім освоєння життєво необхідної для кожної людини навички плавання, ознайомлення з правилами безпеки на воді та оволодіння елементами прикладного плавання: вміннями застосовувати рятувальні засоби, надавати допомогу потопачим, реанімувати їх [7, с. 372].

Окрім уже охарактеризованих принципів фізичного виховання, у теоретико-практичній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до навчання школярів плавання необхідно враховувати ще й інші методичні закономірності педагогічного процесу. Серед них виокремлюємо *принцип свідомості й активності*, який реалізується через постановку конкретних цілей на різних етапах навчання плавання.

На жаль, мета педагога нерідко не збігається з цілями дітей, особливо під час навчання плавання. Зазвичай вони відвідують заняття плаванням, бажаючи просто пострибати у воду, погратися у квача з м'ячем, попірнати й похлюпатися у воді. Майбутній педагог має навчитися розумно ставитися до цих мотивів і використовувати їх для поступового зацікавлення учнів мистецтвом плавання. Це необхідно і у зв'язку зі специфічною для плавання монотонністю тренувань. Якщо вона не перемежується іграми, стрибками у воду, змаганнями тощо, то може спричинити повну втрату інтересу до занять, негативне ставлення до плавання. Тому майбутні фахівці мають бути готові, пропонуючи учням ті чи ті вправи, розтлумачити їх значення, а також упевнено показати, як їх виконувати, з'ясувавши, чому необхідно робити саме так. Розуміння суті виконуваних вправ, уміння усвідомлювати помилки та їхчасно усувати підвищують зацікавленість школярів, стимулюють їх активність упродовж навчання. Зробити заняття з плавання цікавішими можна за умови різноманіття засобів, методів і форм їх організації (варіанти вправ, ігри, стрибки у воду) [4, с. 36].

Активність студентів має бути спрямована на виховання у них самостійності й ініціативності шляхом опанування найпростіших педагогічних навичок контролю й самоконтролю. Із перших же практичних занять викладач, розподіляючи студентів, доручаючи їм стежити за безпекою і виправляти помилки один одного, привчає їх відрізняти правильне виконання вправ від неправильного. Навички самоконтролю і самостійності закріплюються шляхом виконання домашніх завдань (наприклад, комплексу загальнорозвивальних і спеціальних фізичних вправ, що готують до вивчення техніки плавання та виконуються безпосередньо до занять). Ефективними вважаємо також завдання для самостійної роботи на літо: скажімо, вивчити комплекс вправ на суші, навчитися робити видихи у воду, відкривати очі у воді, збільшити відстань пропливання тощо.

А тепер стисло опишемо загальнопедагогічні принципи навчання школярів плавання. *Принцип свідомості* передбачає розуміння студентом прикладної цінності навички плавання, уміння практично застосувати отримані знання, якщо це буде потрібно (для порятунку власного життя та надання допомоги тим, хто потрапив у біду на воді).

Дотримання *принципу систематичності* у підготовці майбутніх учителів фізичної культури також є надзвичайно важливим, оскільки він дає змогу регулювати поступове зростання фізичних навантажень учнів шляхом зміни кількості повторень необхідних вправ, швидкості їх виконання, а також тривалості відпочинку між завданнями.

Із *принципом доступності* тісно пов'язаний *принцип послідовності*, який найбільш повно розкриває три методичні засади навчання: 1) від простого до складного; 2) від легкого до важкого; 3) від відомого до невідомого. Цей принцип визначає необхідність поступового ускладнення технічних завдань від заняття до заняття, збільшення фізичного навантаження, величина якого регулюється (зокрема через збільшення відстаней, які пропливаються на кожному занятті, а також швидкості плавання). Принцип доступності означає, що майбутній педагог має навчитися ставити перед учнями посилені завдання, що відповідають їх віку, рівню фізичної та плавальної підготованості [4, с. 39].

Принцип наочності передбачає широке використання не тільки зорових відчуттів, а й також тих сприйнятів і асоціацій, які викликає образне пояснення викладача. Останні виникатимуть лише тоді, коли педагог при поясненні навчального завдання враховуватиме руховий досвід своїх вихованців. Наочність під час навчання забезпечується передовсім

шляхом демонстрації окремих вправ або техніки спортивного плавання у досконалішому виконанні (наприклад, перегляд змагань найсильніших плавців на теле-і кіноекрані або їх тренувань у басейні). Можна також використовувати кінограми, малюнки, макети, плакати, спортивні, навчальні та науково-популярні фільми про плавання. Щоб відтворити необхідний рух, потрібне детальне пояснення викладача, що дає змогу з'ясувати приховані механізми руху і полегшує його засвоєння.

Реалізація *принципу індивідуалізації* зумовлює врахування індивідуальних особливостей студентів із метою найоптимальнішого розвитку їх здібностей і підвищення ефективності навчання. Індивідуалізація навчального процесу здійснюється шляхом індивідуальних завдань, коли один і той самий матеріал пропонується різним студентам, але з використанням різних методів, у різному дозуванні, різних режимах роботи та ін. При розробці індивідуальних програм навчання необхідно враховувати особливості будови тіла і рівень фізичної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури, їх рухову обдарованість тощо.

На практичних заняттях у вітчизняних ВНЗ фізкультурного спрямування студенти оволодівають загальноорозвивальними та спеціальними фізичними вправами, технікою полегшених і спортивних способів плавання, прикладного плавання, стрибків у воду, елементами водного поло, іграми та розвагами на воді, тренувальними вправами у плаванні, а також набувають відповідні знання з методики навчання й початкового спортивного тренування, проходять навчальну практику [6, с. 19].

Окрім перелічених занять, значна увага приділяється самостійній роботі майбутніх фахівців, спрямованій на формування у них професійно-педагогічних навичок та вмінь для реалізації таких видів діяльності як: 1) проведення занять з оздоровчого та прикладного плавання; 2) засвоєння норм та правил безпечного проведення занять у воді; 3) пропагування плавання як життєво важливої, корисної фізичної вправи і масового виду спорту; 4) застосування занять з плавання як ефективного засобу різнобічного гармонійного розвитку особистості тощо.

Висновки. Отже, система комплексної теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вітчизняних ВНЗ до навчання учнів ЗОШ плавання передбачає: а) поетапне формування й удосконалення теоретичних знань студентів із використанням усіх видів аудиторних занять; б) активізацію пізнавальної діяльності майбутніх фахівців шляхом використання у навчальному процесі інноваційних дидактичних методів; в) поступове оволодіння елементами професійної діяльності упродовж аудиторних занять у ВНЗ, практичних уроків у школі під час педагогічної практики тощо. У результаті такої підготовки майбутні фахівці мають оволодіти численними вміннями, а саме: адекватного використання різноманітних форм та видів плавання як фізкультурно-оздоровчої діяльності з дітьми; проведення загартувальних процедур; регулювання фізичного навантаження в різних видах плавання (з огляду на психофізіологічний стан школяра); застосування традиційних і нетрадиційних методик оздоровчих занять у воді.

Література

1. Босько В. Інноваційні технології в системі навчання плаванню дітей / В. Босько // Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту : тези доповідей III Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 14 – 15 квітня 2016 р. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – С. 162 – 165.
2. Волкова С. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури [Електронний ресурс] / С. Волкова. – Режим доступу : www.rusnauka.com/.../27099.doc.htm
3. Глазирін І.Д. Плавання : навч. посіб. / І.Д. Глазирін. – К. : Кондор, 2006. – 502 с.
4. Кізло Н.Б. Методика початкового навчання плаванню : навч. посіб. / Н.Б. Кізло, І.Я. Павлів, Т.Б. Кізло. – Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 98 с.
5. Kruk M.Z. Teoriya i metody'ka vy'kladannya plavannya : navch.-metod. materialy' [dlya studentiv fakul'tetu fizy'chnogo vy'hovannya i sportu] / M.Z. Kruk, S.R. By'kanov, A.Z. Kruk. – Zhy'tomy'r : Vy'd-vo ZhDU imeni Ivana Franka, 2010. – 108 с.
6. Luk'yanchenko M. Teoriya ta metody'ka fizy'chnogo vy'hovannya u VZO : teksty' lekcij / M. Luk'yanchenko, L. My'xacz'. – Drogoby'ch : Redakcijnno-vy'davny'chy'j viddil Drogoby'cz'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy'tetu imeni Ivana Franka, 2012. – 84 s.
7. Shy'yan B. Pidgotovka vchy'telya fizy'chnoyi kul'tury' tret'ogo ty'syacholittya / B. Shy'yan // Konceptiya rozvy'tku galuzi fizy'chnogo vy'hovannya i sportu v Ukraini : zb. nauk. pr. – Rivne : Pry'nt Xauz, 2001. – Vy'p. 2. – S. 371 – 374.
8. Shul'ga L.M. Ozdorovche plavannya : navch. posib. / L.M. Shul'ga. – K. : Olimpijs'ka literatura, 2008. – 232 s.

Павляшик В.

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, м.Івано-Франківськ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ

Анотація. Сформовані вченими і частково вирішені питання культури здоров'я студентів підводять нас до думки про можливість і необхідність впровадження в навчальний процес підготовки студентів інтегрованих навчальних занять, які дозволять постійне зменшення в умовах кредитно-модульної системи навчання обсягу навчального навантаження компенсувати за рахунок структурної єдності програми формування культури здоров'я у студентів, змісту освіти, інтеграції, взаємодоповнення дисциплін. Загальна мета інтеграційних занять полягає в тому, щоб із різноманітних дисциплін психолого-педагогічного, медико-біологічного, спеціально-теоретичного циклів відібрати і синтезувати в цілісну систему ті знання і практичні вміння, які допоможуть активізувати процес пізнання і будуть ефективно реалізовуватись майбутніми вчителями фізичної культури у їх подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: здоров'я, культура здоров'я, фізична культура, студент, фізичне виховання.